

Memòries de les guerres del segle XX

Text > **CRISTINA MASANÉS I SÍLVIA PLANAS**, coordinadores del dossier

«El nostre present, carregat de memòria, és una mena de temps comprimit, un curtcircuit en el qual el passat i el present, la història i les memòries, entren en col·lisió.»

ENZO TRAVERSO

A causa de la seva situació fronterera i marítima, les comarques de Girona van tenir un paper significatiu en dos esdeveniments d'origen bèl·lic i que van configurar d'una manera decisiva el segle XX europeu: d'una banda, els exilis humans que van provocar la Guerra Civil espanyola i la Segona Guerra Mundial i, de l'altra, el conflicte que va marcar la segona meitat del segle i que es coneix com la guerra freda. Aquest dossier vol abordar aquests dos esdeveniments de manera conjunta. Tot i que es tracta d'uns fets i d'unes experiències d'ordre vivencial diferent, en la lògica geopolí-

tica l'un i l'altre estan estretament vinculats. El dossier vol reivindicar aquest vincle, i més avui, que a Europa es viu una altra situació bèl·lica que ens fa tornar al pitjor malson d'aquelles guerres passades, que pensàvem que ja mai més no veuríem.

Si bé hem optat per mantenir en el títol la paraula *memòries*, també hem procurat que el dossier abastés el terme en més d'un sentit: com a experiència vital (aquest és l'abordatge que donem al primer bloc del dossier, el que es refereix a l'exili) i com a document material (aquesta és l'aproximació que fem als anys de la guerra freda: el seguiment del patrimoni físic que n'ha quedat i que resta, encara, pendent de recuperar). Agraïm la feina acurada i professional de les persones que han aportat els seus coneixements i reflexions a aquest dossier.

L'obrim amb una reflexió teòrica, creiem que necessària, que defuig el tòpic i l'abús del concepte de *memòria històrica* i que revisa nocions com *història*, *memòria*, *vivència* i *experiència*. El segon article es planteja quina

>> *Les muntanyes del Pirineu vistes des del Principat.* (Foto: JOSEP MARIA OLIVERAS)

gestió s'ha de fer, des del punt de vista actual, de tot aquest patrimoni memorístic del segle xx europeu i que a les nostres comarques té una presència destacada.

El primer bloc ressegueix l'exili europeu centrant-se en els diferents passos de frontera de les comarques gironines. En articles més vivencials i altres de més teòrics, es fixa en el doble èxode que va travessar la frontera: de sud a nord, els prop de mig milió de persones que només l'any 1939 van «passar la ratlla» arran de l'imminent triomf de l'exèrcit franquista a Espanya, i de nord a sud, el pas de jueus que, fugint de la barbàrie nazi, van creuar el Pirineu buscant una via de salvació (que no van trobar en aquella Espanya feixista) i una sortida cap a l'Atlàntic (que, en diversos casos, sí que van aconseguir trobar): unes vuitanta mil persones entre el 1939 i el final de l'estiu del 1944, quan França va ser alliberada del domini nazi.

El segon bloc aborda el paper actiu que la situació geogràfica de la costa gironina va tenir en la guerra freda i

la presència militar americana a la costa. Parla d'un tema molt poc treballat historiogràficament: els enclavaments americans establerts amb el vistiplau del franquisme a punts com la platja de Pals (Radio Liberty, 1959-2001), l'Estartit (la base Loran, 1961-1995) i el radar del Pení de Cadaqués (1959-1964). Associades a aquests anys, els articles parlen també de la Línia P o Línia Pirineus, la línia de defensa fortificada al llarg dels Pirineus construïda per Franco per protegir-se dels maquis i d'una possible invasió aliada. Construïda entre 1944 i 1950 i mantinguda per l'exèrcit espanyol fins al 1960, fins fa poc s'ha emparat, encara, en el secret militar.

Exili i memòria, doncs, com a pautes des de les quals repensar les conseqüències terribles de les guerres sobre la gent que les viu i les pateix; com a punt de partida per escriure la història més recent i més punyent de les comarques gironines, i com a paradigma per construir, des d'aquesta història, un relat que és universal perquè forma part del passat i de la memòria d'Europa.